

QU'ES AQUÒ LO LOGICIAL LIURE ?

Utilizam l'informatica jorn aprèp jorn sus de nombrosas maquinas per nos informar, escambiar, comunicar, crompar... Aquelas accions, privadas o publicas, son tractadas per d'ordenadors, quina que siá lor forma : portables, servidors sus Internet, telefòns mobils, tauletas, consòlas, bòxes, etc...

Per menar aquestas accions, aquelas maquinas utilizan de logicials que manipulan nòstras informacions. Es donc important de saber qual crèa aqueles logicials, qual los gerís e a quinas fins. Avèm pas totes la capacitat d'escriure o de comprene cossí fonciona un logicial, mas avèm totes la possibilitat de causir a qual acordarem nòstra fisança.

LO LOGICIAL LIURE E SAS QUATRE LIBERTATS

Uèi encara, las licéncias de la majoritat dels logicials prepausats pels canals de distribucion classics son privadors, valent a dire que contenen de restriccions a lor utilizacion. A

contrario, un logicial es dich liure quand acòrda explicitament, per sa licéncia la libertat de l'utilizar sens restriccion mas tanben la libertat d'estudiar son foncionament, de lo copiar, de lo modificar e de lo redistribuïr. Es l'accès al còdi font del logicial – sa recèpta de fabricacion – que permet lo compliment d'aquelas quatre libertats fundamentalas.

NE SABER MAI

En causissent de preferéncia de logicials liures, non solament avètz la possibilitat de profechar d'aquelas quatre libertats, mas rejonhètz tanben de comunautats bèlas d'utilizaires e de desvolopaires que partejan los meteisses objectius e respèctan la vòstra libertat. En decidissent d'installar de logicials liures (sovent a gratis) suls vòstres materials informatics, contribuissètz al partatge e al melhorament de programas accessibles a totes sens excepcion.

LOS ENJÒCS DEL LOGICIAL LIURE

La nocion de logicial liure es estada formalizada a la debuta de las annadas 1980. Uèi, lo movement iniciat per qualques cercaires es vengut un fenomèn de societat cap e tot. De milions d'utilizaires (particulars, associacions e ONG, empresas, collectivitats e administracions...) practican al quotidian las quatre libertats associadas al logicial liure : utilizar, estudiar, modificar, copiar/redistribuir.

UN ENJÒC DE SOCIETAT

Coma son desenvolopats d'un biais dobèrt, son francs de trapèlas comercialas, de foncionalitats d'espionatge o d'embarament de lors utilizaires. Los logicials liures inician un projècte cooperatiu considerable. Son d'espleches de lucha contra la fractura numerica. Distribuïts amb lor recèpta de fabricacion, se pòt estudiar lor mòde d'accion, los reutilizar, los partejar. Lo mòde de desenvolopament collaboratiu per Internet facilita los transferiments de competéncias e la difusion al nombre mai grand. Amb lo logicial liure, contrarotlatz la vòstra informatica en plaça d'èsser contrarotlats per ela.

UN ENJÒC ECONOMIC

Los logicials liures balhan mai d'independéncia e un mestritge melhor dels còstes de mantenença e de desenvolopament intern. Tròban donc perfèitament lor plaça dins una economia dinamica e competitiva. Lo nombre d'empresas que los utilizan arrèsta pas de créisser. Accessibles a totes, favorizan l'innovacion en permetent a d'actors novèls de s'aviar amb pauc de mejans. Protegits del monopòli dels actors bèls privadors, facilitan de politicas de desenvolopament creativas e autonòmas.

UN ENJÒC ESTRATEGIC

Coma son pas someses a cap de restriccion d'usatge ni a un còst de licéncia, los logicials liures permeton als poders publics e als decideires politics de gardar lo contraròtle de lors donadas. Dempuèi mantunas annadas, de pans entiers dels sistèmas d'informacion d'estats e de collectivitats basculan cap als logicials liures. Dins un mond ont la susvelhança es generalizada, lo logicial liure es una pèira essenciala per protegir e perennizar sas donadas (fichièrs, fòtos, videos)...

LOS LOGICIALES LIURES AL QUOTIDIAN

LOGICIALES PER TOTES LOS BESONHS

Existisson de logicials liures per totes los usatges. Existisson tanben de sistèmas d'espleitacion liures, complets, que remplaçan aisidament Microsoft Windows o MacOS, e mai sus un ordenador als resultats modèstes e considerat coma obsolet pels sistèmas privadors. D'unes logicials liures coma Firefox, VLC son coneguts de totes, n'existís una molonada d'autres de descobrir. Los logicials liures grand public essent los tres quarts del temps egalament gratuits, aquò permet de los testar, d'aprene a n'utilizar de novèls, de crear, de s'exprimir e de se fargar de novèlas competèncias sens constrencha.

LOGICIALES LEIALS

Perque son pas jos la tutèla de multinacionalas, los logicials liures an pas par tòca de contrarotlar lors utilizaires. Se'n pòt donc installar sens crénher de se retrobar amb de programas parasits que nos susvelhan e nos embarran. Amb un sistèma d'espleitacion liure, beneficiatz d'una informatica sens virus, sens publicitat ni condicions abusivas, sens subrecòst e sens obligacion de crear un compte en çò d'un fornidor. Coma se concentran sus lor foncion principalas, son leugièrs, eficaces e van a l'essencial.

LOGICIALES QUE PROTEGISSON LA VIDA PRIVADA

L'escandal PRISM e la lei francesa relativa a la susvelhança nos an après que la susvelhança practicada pels Estats es massisa. La màger part dels fornidors de servicis sus Internet exercisson lor pròpria susvelhança a de fins comercialas e an collaborat amb la NSA (l'agència americana d'espionatge). De logicials liures permeton de securizar nòstras donadas e nòstres escambis. Es aquel tip de logicials liures qu'Edward Snowden a utilizat per far conèisser, sens se far localizar, los documents collectats a la NSA. S'es fisat d'eles perque l'accès al còdi font d'aqueles logicials permet de los verificar.

De logicials liures existisson tanben que se pòdon installar sus de servidors per i accedir per internet : sít Internet, webmail, rets socialas, auto-albèrgament... D'associacions e d'entrepresas prepausan de servicis d'aquel tipe, ofrissent una mai granda transparéncia e se defendent de susvelhar lors utilizaires. Aquela demarcha correspond a l'etica del logicial liure. Demòra de camin per aténher un nivèl de servici egal mas lo pròpri del logicial liure es de permetre als usatgièrs e als desvolopaires de trabalhar amassa a la construccion de l'informatica que volèm, refusant tota concession metent en perilh nòstra vida privada e nòstras libertats.

FORMATS DOBERTS

PER I VÉSER CLAR

PER COMUNICAR SENS CONSTRENCHA

L'interoperabilitat es un mot complicat mas que designa una idèa simpla e de bon sens. Cadun de nosautres deu poder causar lo logicial que li conven per escambiar d'informacions o las modificar se fa besonh. L'informatica propietària revèla sa dimension privadoira quand utiliza voluntàriament de formats de fichièrs incompatibles amb las autras solucions. Aquela estrategia, fòrça coneguda dins la burotica, permet d'engabiar los utilizaires. Exigir l'interoperabilitat, aquò es se liberar per comunicar liurament.

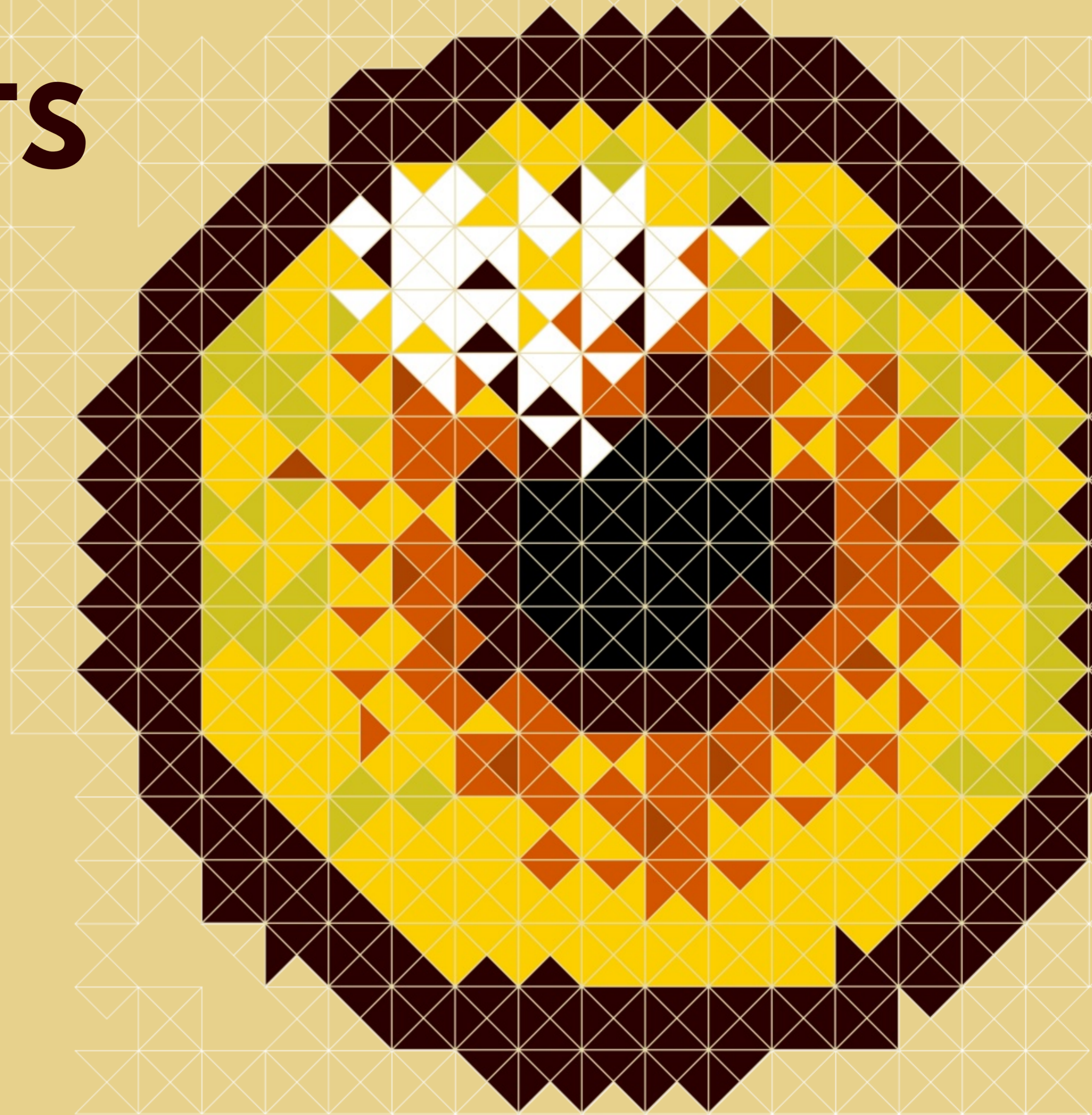
LA DOBERTURA PER FAVORIZAR L'ACCESSIBILITAT

Exactament coma lo còdi font d'un logicial liure qu'es dobèrt, l'estructura d'un format de fichièr o protocòl de comunicacion ganha a èsser difusada. Aquò permet a qual que siá d'integrar aqueles fichièrs o aqueles mejans de comunicacion a sas solucions informaticas pròprias e los adaptar a sos besonhs. Un format dobèrt es

particularament util dins lo domeni de l'accessibilitat. Es alara mai facil d'adaptar las solucions informaticas als besonhs dels utilizaires en situacion d'andicap. Amb lo logicial liure, es l'informatica que s'adapta a l'uman e non pas lo contrari.

PERENNITAT DE LAS DONADAS

L'informatica, presenta de pertot, es d'ara enlà depositària d'una partida importanta del nòstre patrimòni cultural e familhal. Mas evoluís lèu. Poirem encara accedir a nòstras fòtos, nòstras videos dins qualques annadas e quitament en delà ? Amb un format de fichièr barrat, es plan complicat d'accedir a son contengut sens sollicitar lo concors de l'editor, s'existís encara. Far la causida dels formats dobèrts e interoperables tre uèi facilita e fluidifica nòstres escambis e nos assegura de poder contunhar a accedir a totas nòstras donadas dins lo futur.

LOS ATOTS DEL LOGICIAL LIURE PER L'EDUCACION

E NSEHAR L'INFORMATICA COMA UNA DISCIPLINA

Dempuèi tròp de temps, l'informatica es considerada, dins l'Educacion Nacionala, coma una competéncia practica, reducha a l'aprendissatge dels sols usatges. Plan segur, los escolans aspiran pas totes a venir informaticians, mas es indispensable que cadun accedisca a la compreson dels mecanismes e dels enjòcs, per s'apropriar lo mond numeric puslèu que de ne patir. L'informatica deuriá èsser ensenhada coma una disciplina a despart, qu'ofririá als escolans las capacitats de comprene, de s'adaptar a las diferentas situacions qu'encontraràn tot lo long de lor vida personala e professionala. Sol lo logicial liure permet plenament aquò, justament perque es dobèrt, que se pòt estudiar, o modificar e partejar.

ACCEDIR AL CÒDI FONT PER COMPREENE

Lo logicial liure e los formats dobèrts an plenament lor plaça dins l'educacion perque aquesta a pas vocacion a favorizar tal o tal fornidor de solucions privadoiras. Jos pretèxe de preparar los escolans als logicials qu'encontraràn dins lor vida professionala, las practicas actualas afortisson los monopòlis e

persistisson dins un apròchi de l'informatica purament centrat sus la transmission de recèptas totes fachas, puslèu que sus l'acquisicion de l'autonomia. La burotica es pasmens luènh d'èsser lo sol sistèma informatic que s'encontra en mitan professional e cadun aurà besonh de s'adaptar a las evolucions de la tecnica tot lo long de sa carrièra.

PARTATGE DE RESSORSAS PEDAGOGICAS

Aver recors a de formats dobèrts e plaçar las ressorsas pedagogicas jos licéncia liura permet de las partejar, de las melhorar e de contribuïr al desvolopament d'una educacion mai etica. Los logicials liures pòdon èsser difusats sens restriccion, los ensenhaires pòdon trobar mai de ressorsas per crear lors documents pedagogics pròpris. Es lo trabalh qu'es estat efectuat, d'un biais exemplar, amb los quasèrns d'exercicis Sésamath eissits d'un trabalh collaboratiu de professors de matematicas, publicat jos licéncia liura.

LICÉNCIAS LIURAS

LO QUADRE JURIDIC DEL LOGICIAL LIURE

UNA QUESTION DE DRECH D'AUTOR

En conformitat amb lo drech internacional, los logicials son cobèrts pel drech d'autor. Es sus aquela basa que de licéncias permeton de garantir a totes las quatre libertats del logicial liure. Existisson mantunas licéncias liuras, segon lo contèxte ont son utilizadas, los objectius que servisson e lo logicial que s'i aplican. Las licéncias liuras definisson atal l'identitat dels logicials liures. Precisan los dreches e los devèrs de cadun.

Juridicament, s'apièjan sul drech d'autor amb l'objectiu de n'invertir lo principi : autorizar puslèu que restrénher.

COPYLEFT

Demest las licéncias de logicial liure, d'unas son dichas copyleft. Lo principi del copyleft es de balhar a totes la possibilitat d'utilizar una òbra liura en garantissent que las libertats ofèrtas per sa licéncia seràn preservadas. En mai de las quatre libertats del logicial liure, las licéncias copyleft impausan donc l'obligacion de conservar la meteissa licéncia en cas de redistribucion d'una òbra, modificada o non. Aquel tipe de licéncia permet un partatge real de la creacion o de la coneissença e permet a las òbras culturalas de demorar liuras. L'objectiu de las licéncias copyleft es d'enriquesir un pòt comun d'òbras disponiblas per totes, al qual cadun pòt ajustar sens jamai poder tirar.

AL-DELÀ LO LOGICIAL LIURE

WIKIPÈDIA, OPENSTREETMAP...

L O LOGICIAL LIURE COMA MODÈL

Bastir amassa, partejar es tan natural dins lo domeni del saber e de la cultura coma dins l'informatica. Se retròban uèi de licéncias liuras pels arts, per las donadas publicas, lo material liure... Wikipèdia, l'enciclopèdia participativa, es probablement lo mai espectacular dels projectes derivats dels principis del logicial liure. Se pòt tanben mencionar OpenStreetMap qu'espelís dins lo domeni de la cartografia. Existisson tanben una tropelada de projectes d'aquel tipe, sus la numerizacion d'òbras del domeni public, de las bancas de sons, d'imatges, de ressorsas pedagogicas, etc.

LICÉNCIAS ET SORSAS

En 2000, artistas e juristas franceses rediguèron per aquò far la Licéncia Art Liure. En 2002, son las licéncias Creative Commons qu'espelisson. Los Creative Commons prepausan de licéncias a geometria variabla que d'unas son efectivament liuras al sens usual dins lo logicial liure, d'autres, defendent las

versions derivadas o l'usatge comercial son consideradas coma de liura difusion mas sens soscriure als principis fondats pel logicial liure. La logica pròpria al logicial liure es sovent mal compresa, diluïda, quitament escarnida.

UN PARADIGME NOVÈL

Que siá dins l'informatica o en defòra, los principis del Liure crèan un movement de fons que pren d'ample dempuèi 30 ans. Lo Liure permet d'articular d'un biais innovant e eficaç las dinamicas individualas e collectivas. Ofrís a cadun la possibilitat d'agir, de far, que siá un particular, una collectivitats, una associacion o una empresa. Simplifica considerablament la dona respècte a un modèl tradicional que s'apèva sus la propietat e las restriccions. En aquò, constituís un levador poderós per adaptar nòstre mond als desfises que se presentan a el.

A PREPAUS DE L'APRIL E DE L'EXPOLIBRE

L'April es l'associacion principala de promocion e de defensa del logicial liure dins l'espaci francofòn. Creada en 1996, l'April regropa milièrs d'aderents individuals e qualques centenats d'estructuras (entrepresas, associacions, collectivitats, organismes del sector educatiu). La mobilizacion de sos benevòls e de son equipa de permanents li permet de menar d'accions nombrosas e variadas al benefici de las libertats informaticas. Podètz rejónher l'April o la sostèner en fasent un don.

Per ne saber mai sus l'April e suls biais de contribuir en foncion del temps disponible o de sos centres d'interès :

www.april.org

L'Expolibre es un ensemble de panèls destinats al public grand que presentan la filosofia del logicial liure, movement que se desvolupa dempuèi la debuta de las annadas 80, e explican çò que son los logicials liures. L'objectiu es de sensibilizar als enjòcs de societat ligats a aquela revolucion informatica.

Dins l'esperit del logicial liure, aquela exposicion es « liura » e vos convidam a la telecargar per la difusar, la copiar, l'expausar o l'adaptar.

L'Expolibre es estada realizada pel grop sensibilizacion de l'April, qu'a per tòca la produccion, l'inventari e lo melhorament de las ressorsas de comunicacion a l'entorn del logicial liure, a de fins de promocion e de sensibilizacion del public a aqueles enjòcs.

Per ne saber mai sus l'Expolibre :

www.expolibre.org

**AMASSA, CONTUNHAM DE PROMÒURE
E DE DEFENDRE L'INFORMATICA LIURA.**

